

УДК 338.5:625.08

Безуглий А. О., канд. екон. наук, доцент, <https://orcid.org/0000-0003-3883-7968>Бібік Ю. М., канд. екон. наук, <https://orcid.org/0000-0002-7197-8909>Гресько І. Л., <https://orcid.org/0000-0002-7175-7436>Мудриченко Н. С., <https://orcid.org/0000-0002-9423-5518>*Державне підприємство «Національний інститут розвитку інфраструктури» (ДП «НІРІ»),
м. Київ, Україна*

**ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
ДИНАМІЧНОЇ ДОГОВІРНОЇ ЦІНИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБІТ З
ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО УТРИМАННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ
ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ**

Анотація

Вступ. Експлуатаційне утримання автомобільних доріг — це комплекс заходів, спрямованих на збереження дорожньої інфраструктури та забезпечення безперервного руху транспорту. З економічної точки зору, це є базовим видом послуг, відповідно до якого формуються поточні витрати на підтримку функціональності дорожньої мережі, забезпечується економія ресурсів та зменшуються майбутні довгострокові витрати, пов'язані з капітальними ремонтами автомобільної дороги.

Динамічна договірніа ціна під час експлуатаційного утримання автомобільних доріг є перспективним інструментом, який сприятиме адаптації до реалій сучасної економіки та забезпечить ефективне використання коштів. Однак її впровадження потребує чітких регламентів, прозорості процесів, покращення нормативної бази, розвитку технологій моніторингу та управління проектами.

Якщо під час укладання договору через невизначеність витрат чи інші обставини остаточно встановити вид договірної ціни неможливо, сторони у договорі визначають вид динамічної договірної ціни, а також порядок її коригування в процесі виконання дорожніх робіт чи послуг. Отже, динамічна договірніа ціна — кошторис, що підлягає уточненню у разі змінення поточних цін на ресурси, що враховані у договірній ціні, а також з інших підстав, визначених умовами договору.

Тому, використання динамічної договірної ціни при укладанні договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування дозволить підвищити економічну ефективність, оскільки: витрати підлягають уточненню відповідно до коливань цін на матеріально-технічні та трудові ресурси тощо; зменшуватимуться ризики для підрядників, що позитивно вплине на конкуренцію та якість послуг; при цьому державні кошти використовуватимуться раціональніше.

Таким чином, динамічний вид договірної ціни пропонує гнучкішу модель визначення вартості робіт і послуг та проведення взаєморозрахунків, що сприяє зменшенню ризиків для підрядників і замовників, забезпечує більш справедливий розподіл фінансових зобов'язань у разі коливань ринкових цін, а також формує умови для раціонального використання державних коштів та підвищенню економічної ефективності державних інвестицій.

Проблематика. Проблемами щодо визначення вартості робіт із експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування, а також значний внесок у розвиток теоретичних та практичних засад, розв'язанню різних питань із розвитком системи управління дорожнім господарством та транспортної інфраструктури України, досліджували у своїх наукових працях автори статті та такі науковці Ілляш С. І., Канін О. П., Ліпський Г. Є., Печончик Т. І., Прусенко Є. Д., Стасюк Б. О., Цинка А. О. та інші.

Питання щодо вірного визначення вартості робіт та послуг на всіх етапах інвестиційного процесу набуває особливої актуальності в умовах і без того складної економічної ситуації, що склалася в країні

на фоні ведення бойових дій з боку російської федерації, а також обмеженого рівня фінансування, існуючого на сьогодні, оскільки неможливо забезпечити повне належне фінансування служб відновлення інфраструктури в областях, за якими закріплені функції замовника робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування.

За результатами здійсненого аналізу державних закупівель через систему електронних закупівель Prozorro видно, що переважна більшість договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування укладається на строк 3 роки. За цей період може відбутись непрогнозоване зростання вартості матеріально-технічних та трудових ресурсів, що може відобразитись у нездатності підрядника виконувати як окремі види робіт, так і роботи взагалі за твердою договірною ціною. Це може мати негативний вплив на забезпечення безперервного, безпечного та зручного руху транспортних засобів на автомобільних дорогах.

У таких умовах необхідно передбачити можливість щодо застосування динамічної договірної ціни під час виконання робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування, що відповідатиме сучасним умовам ринкової економіки.

Мета. Метою статті є обґрунтування доцільності застосування динамічної договірної ціни при заключенні договорів на виконання робіт із експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування, що створить передумови для внесення змін у відповідні нормативні документи, а також сприятиме більш раціональному та ефективному використанню бюджетних коштів.

Матеріали та методи. Під час проведення даного дослідження виконувався аналіз нормативно-правових актів і нормативних документів, які регламентують порядок застосування договірної ціни при виконанні дорожніх робіт та послуг, а також був проведений аналіз світового досвіду щодо реалізації контрактів за умовами динамічної договірної ціни.

Результати. У ході проведеного дослідження було проаналізовано доцільність застосування динамічної договірної ціни під час виконання робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування. З урахуванням практики виконання цих робіт у провідних країнах світу, а також аналізу нормативно-правових актів і документів було зроблено висновки та підготовлено пропозиції щодо застосування динамічної договірної ціни при укладанні договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування.

Висновки. Впровадження змін, що стосуються застосування динамічної договірної ціни стане важливим кроком на шляху покращення механізмів ціноутворення, головний результат якої це гнучка система взаєморозрахунків за виконані роботи чи послуги.

Ключові слова: автомобільна дорога, динамічна договірна ціна, договірні відносини, експлуатаційне утримання.

Вступ

На сучасному етапі розвитку дорожнього господарства України все більшої актуальності набуває питання щодо застосування динамічної договірної ціни під час виконання робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування в процесі здійснення взаєморозрахунків. Традиційна практика укладення договорів із використанням твердої договірної ціни, яка передбачає фіксацію вартості робіт на увесь період реалізації договору, в умовах економічної нестабільності та інфляційних процесів дедалі частіше виявляється економічно неефективною. Коливання вартості матеріально-технічних і трудових ресурсів обумовлюють високий рівень цінових ризиків, що ускладнює забезпечення стабільності договірних відносин між замовником і підрядником.

Тому сьогодні все частіше піднімають питання щодо застосування динамічної договірної ціни при укладанні договорів з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування. Відповідно до статті 632 [1] ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або [1].

Оскільки договірна ціна є істотною умовою договору, її методологія формування має ключове значення для забезпечення економічної збалансованості договірних відносин. У цьому контексті особливої уваги набуває впровадження гнучких механізмів ціноутворення, зокрема динамічної договірної ціни, яка дозволяє адаптувати фінансові зобов'язання сторін до актуальних ринкових умов.

Таким чином, розгляд можливості застосування динамічної договірної ціни під час виконання робіт і послуг з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування доцільно здійснювати з позицій підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, зниження цінових ризиків та оптимізації взаємодії між замовниками та підрядниками. Науковий аналіз цього підходу дозволяє стверджувати, що запровадження динамічної договірної ціни сприятиме покращенню економічної складової договірних відносин, а також забезпечить справедливий розподіл ризиків між замовником і підрядником.

Мета й завдання роботи. Метою цієї статті є аналіз та обґрунтування доцільності застосування динамічної ціни при укладанні договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування відповідно до Правил визначення вартості будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування, затверджених наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 02.05.2022 № 273, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 17 травня 2022 р. за № 527/37863 (далі — Правила) [2] та Методики визначення вартості дорожніх робіт та послуг щодо визначення вартості нового будівництва, реконструкції, ремонтів та експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування, затвердженої наказом Міністерства інфраструктури України 07 жовтня 2022 року № 753 (далі – Методика) [3], а також передбачення відповідних положень в Методиці.

Основна частина

Вид договірної ціни в Україні визначається Законом України «Про публічні закупівлі» [4] та підзаконними нормативними актами, що регулюють дорожню галузь. Стаття 41 [4] встановлює, що умови договору про закупівлю (у тому числі вид договірної ціни) визначаються у тендерній документації та повинні відповідати вимогам законодавства. Постанова КМУ від 01.08.2005 № 668 [5] визначає, що договірна ціна є істотною умовою договору та може бути твердою або динамічною. Якщо договір підряду укладається за результатами переговорів сторін, рішення щодо застосування динамічної або твердої договірної ціни, порядку погодження договірної ціни та проведення розрахунків приймаються за домовленістю сторін.

Що стосується застосування твердої договірної ціни, то необхідно зазначити, що тверда договірна ціна встановлюється незмінною на весь обсяг будівництва з наданням підрядною організацією гарантій, у тому числі фінансових, щодо реалізації проєктних рішень в установлені строки за фіксовану ціну. Здебільшого тверду договірну ціну встановлюють для робіт, які виконують у короткі строки, коли замовник упевнений у своїх витратах на дорожні роботи та послуги і не планує корегування проєктної документації.

Динамічна договірна ціна (приблизний кошторис) — це кошторис, що підлягає уточненню у разі зміни поточних цін на матеріально-технічні ресурси, що враховані у договірній ціні, а також з інших підстав, визначених відповідними умовами договору. За динамічної договірної ціни прямі витрати при визначенні вартості виконаних робіт розраховують на підставі нормативних витрат трудових і матеріально-технічних ресурсів, виходячи із фізичних обсягів виконаних робіт і цін ресурсів, прийнятих у договірній ціні. Компенсацію підряднику витрат, спричинених зростанням вартості матеріально-технічних ресурсів, здійснюють у складі вартості цих ресурсів за поточними цінами відповідно до умов, передбачених договором підряду.

Проаналізувавши основні положення і різницю між видами договірної ціни, основні ознаки за видом договірної ціни наведено в **табл. 1**.

Таблиця 1

Ознаки твердої та динамічної договірної ціни

Ознака	Тверда ціна	Динамічна ціна
Визначення	Визначають на момент підписання договору й не підлягає зміні (крім форс-мажорів або окремо передбачених винятків)	Встановлюють на момент підписання й підлягає коригуванню в процесі виконання
Ризики підрядника	Вищі — підрядник несе відповідальність за всі коливання ринку (цін на матеріали, зарплати тощо)	Нижчі — підрядник має право на перегляд складових ціни (цін на матеріали, зарплати тощо)
Ризики замовника	Нижчі — платіж залишається фіксованим	Вищі — бюджетні витрати можуть зростати
Сфера застосування	Для короткострокових, прогнозованих проєктів, з низькою ймовірністю ринкових коливань	Для довгострокових, масштабних чи непередбачуваних проєктів

Отже, тверду договірну ціну визначають на весь строк дії договору й не змінюють (за винятком випадків, передбачених законодавством), а динамічну договірну ціну уточнюють (коригують) під час виконання робіт і послуг з урахуванням змін вартості матеріально-технічних та трудових ресурсів, заробітної плати та інших складових витрат.

Враховуючи, що [5] передбачено два види договірної ціни, а також те, що [3] передбачає порядок формування договірної ціни саме у сфері дорожнього господарства, то положення про застосування динамічної договірної ціни при укладанні договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування мають бути передбачені також і у [3].

Проаналізуємо переваги та недоліки динамічної договірної ціни (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки динамічної договірної ціни

Переваги динамічної договірної ціни	Недоліки динамічної договірної ціни
Незважаючи на свої недоліки, динамічна договірна ціна (приблизний кошторис) має ряд переваг, які роблять її привабливим варіантом для певних видів проєктів та договорів, особливо в умовах невизначеності. Ось основні з них: ➤ Гнучкість та адаптивність до змін. Це, мабуть, найбільша перевага. Динамічна ціна дозволяє оперативно реагувати на зміни зовнішніх умов: коливання цін на матеріали, зміну обсягів робіт, непередбачені або додаткові роботи, які можуть виникнути в процесі виконання робіт за укладеним договором. Це особливо важливо при довгострокових або складних проєктах, де початкові умови неможливо точно визначити. ➤ Можливість розпочати проєкт швидше. Якщо на початковому етапі важко точно визначити всі параметри та вартість, фіксована ціна може стати перешкодою для початку робіт. Динамічна ціна дозволяє розпочати проєкт, навіть якщо деякі умови ще не уточнені, що прискорює реалізацію проєкту.	Динамічна договірна (приблизний кошторис) ціна, хоча й пропонує гнучкість, має свої недоліки, які можуть створити проблеми для всіх сторін договору. Ось основні з них: ➤ Непередбачуваність бюджету. Для замовника це створює велику проблему з плануванням. Оскільки кінцева вартість проєкту може змінюватися, дуже складно виділити точний бюджет і уникнути перевитрат. Аналогічно, для підрядника, який залежить від змінних цін на матеріали або послуги, також виникають труднощі з прогнозуванням власної прибутковості. ➤ Вищі ризики для замовника. Замовник бере на себе більшу частину ризиків, пов'язаних зі зростанням цін на ресурси, непередбаченими обставинами або збільшенням обсягів робіт. Це може призвести до значного подорожчання проєкту і створити певні фінансові труднощі.

Переваги динамічної договірної ціни	Недоліки динамічної договірної ціни
➤ Справедливий розподіл ризиків (за певних умов). Здебільшого значна частина ризиків лягає на замовника, в деяких випадках динамічна ціна може забезпечити більш справедливий розподіл ризиків. Наприклад, якщо ціни на певні матеріальні ресурси неможливо спрогнозувати, то і замовник, і підрядник розділяють ризик їх коливання. З точки зору розподілу ризиків це є кращим для підрядника, який не буде нести збитки через різке зростання цін, а для замовника це може бути прийнятно, якщо він розуміє, що це дозволяє розпочати проєкт. ➤ Прозорість витрат. Зазвичай, за динамічної ціни підрядник зобов'язаний надавати детальну звітність про фактичні витрати. Це дозволяє замовнику більш краще контролювати обґрунтованість витрат (за наявності відповідних механізмів аудиту). ➤ Вища якість та гнучкість у роботі. Якщо підрядник не обмежений жорсткими рамками твердої ціни, він може використовувати якісніші матеріали або докладати додаткових зусиль для досягнення кращого результату, знаючи, що ці витрати будуть компенсовані. Також це дає можливість вносити зміни в проєкт без необхідності перегляду всього договору. ➤ Запобігання конфліктам через непередбачені обставини. У проєктах де є висока ймовірність виникнення непередбачених обставин динамічна ціна дозволяє вирішувати ці питання без гострих суперечок і додаткових судових розглядів, оскільки механізм зміни ціни вже закладено в договір.	➤ Певні складнощі при здійсненні контролю та управління. Постійні зміни в ціні вимагають безперервного моніторингу та перегляду умов договору. Це збільшує адміністративне навантаження на обидві сторони, ускладнює облік та може призвести до затримок у прийнятті управлінських рішень. ➤ Можливість зловживань. У деяких випадках недобросовісний підрядник може штучно завищувати витрати, списуючи їх на «динамічні» зміни цін. Без чітких механізмів контролю та аудиту це може викликати певні труднощі у договірних відносинах між сторонами договору. ➤ Зниження мотивації до оптимізації. Якщо ціна автоматично коригується залежно від витрат, у підрядника може бути менше стимулу до пошуку більш ефективних рішень, зниження витрат або оптимізації процесів, оскільки будь-яка економія може просто зменшити договірну ціну. ➤ Тривалі переговори та узгодження. Кожна зміна ціни може вимагати додаткових переговорів, узгоджень та внесення змін до документів. Це забирає час і може сповільнити реалізацію проєкту. ➤ Невизначеність щодо кінцевої вартості може викликати у замовника певні труднощі, який не може бути впевненим у своїх фінансових можливостях.

Отже, проаналізувавши сильні та слабкі сторони застосування динамічної договірної ціни можна зробити висновок, що застосування такої ціни може стати ефективним інструментом при заключенні договорів з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування. Якщо в інвестиційному проєкті існують значні ризики, що можуть вплинути на вартість робіт та послуг, то застосування такого виду договірної ціни буде більш раціональним. Однак її запровадження потребує ретельного планування, чітко прописаних умов договору та ефективного механізму контролю з боку замовника. Для замовника важливо забезпечити баланс між гнучкістю та контролем витрат, щоб уникнути необґрунтованого зростання витрат бюджету.

Варто відзначити, що динамічна договірна ціна широко застосовується в багатьох країнах світу, під час реалізації проєктів як з будівництва, так із експлуатаційного утримання автомобільних доріг. Ключовий аспект її успішного впровадження полягає у застосуванні прозорих механізмів ціноутворення, зокрема індексації витрат, що дозволяє враховувати ринкові зміни, як в бік збільшення та і в бік зменшення складових вартості.

Розглянемо міжнародний досвід застосування динамічної договірної ціни як під час будівництва автомобільних доріг, так і під час їх експлуатаційного утримання.

1. США

- Методологія індексації: у США в проєктах дорожнього будівництва часто використовують механізм індексації, базуючись на офіційних індексах, таких як Producer Price Index (PPI) [6], розроблений Міністерством праці. Цей індекс відображає зміни у вартості будівельних матеріалів, палива, обладнання тощо.

- Контракти з розподілом ризиків:

Поширеною є практика укладання контрактів, де ризики зміни цін розподіляються між замовником і підрядником. Наприклад, якщо вартість матеріальних ресурсів перевищує певний поріг, різницю покривають через коригування ціни. Це дозволяє підтримувати якість робіт навіть за умов значних економічних коливань, таких як зростання цін на нафту чи метал тощо. Дослідження FHWA (Техас, 47 штатів) показує, що Price Adjustment Clauses застосовують на дорожніх контрактах по всій країні (47 штатів) з метою стабілізації цін і уникнення банкрутств підрядників [7].

2. Канада

- Гнучкі контракти: У Канаді використовують підхід, відомий як Adjusted Contract Price Mechanism [8]. У цьому випадку ціна контракту може змінюватися залежно від ринкових умов, але такі зміни чітко контролюють через контрактні положення.

- Сезонне коригування [9]: з огляду на суворі кліматичні умови, контракти враховують сезонні витрати, зокрема на зимове утримання доріг.

- Технологічний моніторинг: використовують системи моніторингу стану доріг у реальному часі, що дозволяє обґрунтовувати зміни ціни, пов'язані з додатковими роботами.

3. Європейський Союз

- Регулювання на рівні Європейського Союзу:

Директиви ЄС сприяють застосуванню контрактів з динамічною договірною ціною для великих інфраструктурних проєктів. Основний акцент робиться на прозорості, обґрунтованості витрат, оцінці ризиків та адекватному контролю. Це відображено, наприклад, у доктрині PPP, згаданій у звітах UK Parliament Treasury [10]. У них також зазначається, що такі контракти включають комплексну оцінку витрат упродовж всього дії договору, а не лише початкові витрати.

Це вказує на адаптацію практик ЄС до контрактів з динамічним ціноутворенням, де вирішальне значення має обґрунтованість кожної зміни ціни.

- Інноваційні підходи:

У Німеччині та Франції активно застосовують Performance-Based Maintenance Contracts (PBMC), де оплату визначають не стільки обсягами робіт і витратами на утримання, а скільки їх фактичним результатом — станом дорожньої інфраструктури. Після завершення контракту замовник оцінює рівень технічного стану, що і впливає на остаточну вартість. Європейська практика PBMC описана в дебатах про PPP, де акцент зроблений на «whole-life costing» та «operational risk» [10] саме це типовий підхід у Франції й Німеччині при середньо- і довгострокових контрактах.

У Великобританії популярним є механізм Cost Plus [11], де підрядник отримує відшкодування витрат і фіксовану надбавку за управління. У контрактах типу Cost-Plus підрядник отримує всі дозволені витрати плюс фіксовану надбавку. Водночас, у національних проєктах, таких як HS2, Cost-Plus контракти критикувалися за непрозорість витрат. Наприклад, контракт HS2 уклали 2018 року з дуже слабкими мотиваційними механізмами: якщо витрати зростають, підрядник отримує лише незначну частку штрафу / бонусу.

4. Австралія

- Стимулюючі контракти:

Австралія активно використовує так звані Alliance Contracts [12], в яких договірна ціна є гнучкою, а підрядник заохочується до економії ресурсів. Якщо витрати знижуються без втрати якості, підрядник отримує бонус.

- Інтегровані системи планування [13]:

Використання цифрових систем дозволяє інтегрувати дані про вартість матеріалів, робіт і транспортування, що забезпечує ефективне управління змінами ціни.

5. Азія (Японія, Південна Корея, Китай)

Японія:

Особлива увага приділяється довговічності матеріалів, що знижує потребу у частих змінах ціни на утримання автомобільних доріг. Використовуються контракти з гнучкою структурою, де зміни враховують автоматично через механізм довгострокового планування.

Південна Корея:

Контракти часто базуються на індексах вартості сировини та енергії. У випадку дорожнього будівництва зміни вартості асфальту або бітуму автоматично враховують у ціні.

Китай:

Для великих інфраструктурних проєктів використовують механізми Dynamic Pricing Contracts [14], які базуються на постійній звітності про фактичні витрати.

Отже, проаналізувавши практику міжнародного досвіду провідних країн світу щодо застосування динамічної договірної ціни при укладанні договорів на виконання дорожніх робіт та послуг можна зробити висновок, що для України використання цих напрацювань може стати вдалим практичним прикладом для вдосконалення підходів до ціноутворення в дорожньому будівництві, а саме при заключенні договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування, що дозволить підвищити ефективність впровадження інфраструктурних проєктів.

Відповідно до положень [15], експлуатаційне утримання автомобільних доріг визначається як комплекс заходів, що включає роботи з обстеження та забезпечення належного стану автомобільних доріг загального користування, дорожніх споруд та смуги відведення. У економічному розумінні цей комплекс робіт спрямований на збереженні інфраструктурного активу, продовження його життєвого циклу та оптимізацію витрат, пов'язаних з відновленням транспортно-експлуатаційних характеристик. Цей процес є не лише технічним, але й економічно значущим, оскільки своєчасне виконання планових робіт мінімізує майбутні витрати, пов'язані з капітальними ремонтами.

Згідно з [16], на якість та обсяг робіт з експлуатаційного утримання впливає низка чинників: інтенсивність транспортних потоків, господарська діяльність, природно-кліматичні умови. Їхній негативний вплив призводить до появи дефектів і пошкоджень дорожнього покриття, які знижують ефективність функціонування дорожньої мережі. У довгостроковій перспективі це зумовлює зростання непередбачуваних витрат, що потребують швидкого фінансування та оперативного виконання додаткових робіт. Економічна специфіка цих робіт полягає у високій вартості їх виконання через необхідність мобілізації ресурсів у стислі строки, а також у неплановому характері витрат.

Отже, у процесі експлуатаційного утримання автомобільних доріг, окрім планових заходів, завжди існує потреба у фінансових та організаційних механізмах для швидкого реагування на позапланові та форс-мажорні обставини (стихійні лиха, раптові руйнування тощо). Це формує необхідність гнучкого підходу до фінансування експлуатаційних робіт, що, у свою чергу, обґрунтовує актуальність впровадження динамічних механізмів договірної ціни.

На **рис. 1** наведено основні види непередбачених / не прогнозованих дорожніх робіт, які можуть виникнути під час експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування.

Отже, роботи з експлуатаційного утримання (ямковий ремонт, зимове утримання тощо) часто мають тривалі строки, високі сезонні коливання витрат і залежать від ринкових цін на матеріальні ресурси, ціни на які протягом короткого строку можуть істотно змінюватися. При цьому застосування динамічної ціни дозволить відобразити ринкову ситуацію й уникнути завищення початкової вартості через «страхування» підрядника на непередбачувані зміни, а також мотивуватиме підрядника працювати ефективніше та чесно звітувати про фактичні витрати.

1. Усунення раптових пошкоджень дорожнього покриття:

- ямковий ремонт: термінове усунення вибоїн та тріщин великих розмірів, що створюють загрозу безпеці руху;
- просідання дорожнього покриття: ліквідація просідань, що можуть бути спричинені підмивом ґрунту або іншими чинниками;
- руйнування узбіччя: відновлення узбіччя, якщо його пошкодження створює небезпеку для руху.

2. Ремонт та відновлення елементів дорожнього облаштування:

- екстрений ремонт пошкоджених мостів, шляхопроводів, естакад (наприклад, після ДТП або інших інцидентів);
- відновлення систем освітлення, світлофорних об'єктів у разі аварійних відключень або пошкоджень;
- ремонт або заміна пошкоджених дорожніх знаків, напрямних стовпчиків, огорож, відбійників.

Види дорожніх робіт, які не можна передбачити чи спрогнозувати завчасно та які можуть виникнути раптово і відносяться до робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування

3. Ліквідація наслідків дорожньо-транспортних пригод (ДТП):

- прибирання уламків транспортних засобів, розсипаних вантажів;
- очищення дорожнього покриття від розлитих паливно-мастильних матеріалів, що можуть спричинити втрату зчеплення;
- відновлення пошкоджених елементів дорожньої інфраструктури.

4. Ліквідація наслідків стихійних лих та несприятливих погодних умов:

- снігопади та ожеледиця: розчищення доріг від снігу, обробка протиожеледними матеріалами, ліквідація снігових заметів.
- паводки та повені: відкачування води з проїзної частини, ліквідація підтоплень, укріплення насипів, відновлення пошкоджених водопропускних споруд.
- сильні дощі та грози: ліквідація локальних підтоплень, очищення зливової каналізації від сміття.
- прибирання повалених дерев та гілок з проїзної частини, відновлення пошкоджених дорожніх знаків та світлофорів.

Рисунок 1 — Види непередбачених / не прогнозованих дорожніх робіт під час експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування

Вищенаведені види робіт не завжди можна передбачити, вони завжди викликають додаткові ризики як у замовника, так і у підрядника, а також включають додаткові затрати під час взаєморозрахунків за виконані роботи. Важливо зазначити, що успішне використання динамічної договірної ціни вимагає високого рівня довіри між сторонами договору, чіткого визначення механізмів перегляду ціни, прозорості у звітних документах та ефективного контролю.

Порядком укладання та виконання договорів підряду, що визначено у [5] уточнено, що кошторис — це зведені витрати, зведені кошторисні розрахунки, об'єктні та локальні кошторисні розрахунки, об'єктні та локальні кошториси, кошториси на окремі види робіт, кошториси на проєктні та пошукові роботи, інші розрахунки витрат на будівництво, складені за встановленою формою, на основі яких визначають кошторисну вартість будівництва і договірну ціну.

Наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 11.07.2024 № 627 «Про затвердження Змін до Правил визначення вартості будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування» було внесено зміни, якими передбачено наступне:

— у договорах про закупівлю дорожніх робіт з нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту, дорожніх послуг з поточного ремонту крім твердого кошторису може застосовуватися динамічна договірна ціна (приблизний кошторис);

— ціна тендерної пропозиції розраховуватиметься, виходячи з виду договірної ціни, встановленої замовником, на підставі обсягів та видів робіт, що передбачені Відомістю обсягів робіт (BoQ);

— при динамічній договірній ціні ці показники розраховуються учасником процедури закупівлі — з наданням обґрунтування розрахунків складових вартості, визначених відповідно до методик визначення вартості дорожніх робіт і послуг;

— на стадії проведення взаєморозрахунків вартість виконаних дорожніх робіт / наданих послуг під час застосування динамічної договірної ціни взаєморозрахунки проводяться відповідно до методик визначення вартості дорожніх робіт та послуг.

З метою практичного впровадження положень змін до Правил, всіма зацікавленими сторонами ведуться дискусії, активне обговорення, а також розробляється проєкт змін до [3] у частині застосування динамічної договірної ціни при укладанні договорів з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування. Тому, незважаючи на внесення змін до [2] виникає необхідність щодо внесення змін також і до [3].

Зміни до [3], що стосуються застосування динамічної договірної ціни, мають передбачити наступне:

— динамічна договірна ціна — вартість дорожніх послуг, визначена та узгоджена сторонами (замовником та підрядником) у договорі про закупівлю дорожніх послуг з утримання автомобільних доріг загального користування у вигляді кошторису, складові якого (обсяги дорожніх послуг, поточні ціни на матеріально-технічні та трудові ресурси тощо) можуть бути уточнені під час взаєморозрахунків в межах ціни договору;

— вартість дорожніх робіт і послуг визначають на стадії визначення ціни пропозиції учасника процедури закупівель та узгодження договірної ціни на експлуатаційне утримання — у динамічній договірній ціні або твердій договірній ціні за укрупненими показниками вартості (УПВ);

— за динамічної договірної ціни вартість дорожніх послуг визначають з використанням витратного підходу шляхом застосування розрахунків витрат ресурсів.

Висновки

Отже, запровадження динамічної договірної ціни при укладанні договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування в Україні може бути реалізовано з урахуванням наступного:

1. Регуляторно-інституційний контекст.

Нормативна база. В Україні вже існують норми щодо перегляду кошторисних показників відповідно до індексів цін у будівництві та коливань вартості матеріалів. Наприклад, нормативні документи та постанови Кабінету Міністрів України визначають порядок використання індексів під час коригування кошторисної вартості.

Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України забезпечує прозорість і збір даних (Prozorro, база даних цін на будівельні матеріали ДП «НІРІ» [17], яка також дозволяє розрахувати вартість перевезення дорожньо-будівельних матеріалів тощо). Така інформація дозволяє застосовувати механізми динамічного коригування ціни на підставі реальних ринкових даних і використовувати як основні «фактичні» ціни на дату звітування для коригування договору.

Для державних і місцевих бюджетів необхідно передбачати резервні кошти або механізми страхування ризику значного зростання вартості. Запровадження динамічного механізму слід супроводжувати чітким бюджетним процесом із оцінкою ймовірних коливань на основі історичних індексів.

2. Джерела та індекси для коригування ціни.

Індекси цін на будівельно-монтажні роботи та індекси цін на паливо, які регулярно публікуються на порталах Minfin / Державної служби статистики України. Наприклад, індекс цін на будівельні роботи у червні 2025 склав 100,4 % порівняно з базовим періодом

<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/buildprice/> [18]. На практиці ці індекси використовують для загального коригування кошторисної вартості, коли договір передбачає зміну ціни залежно від загального рівня індексів будівництва.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України // База даних законодавство України / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 03.10.2025).
2. Правила визначення вартості будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування, затверджених наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 02.05.2022 № 273, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 17 травня 2022 р. за № 527/37863. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0527-22#Text> (дата звернення: 03.10.2025).
3. Методики визначення вартості дорожніх робіт та послуг щодо визначення вартості нового будівництва, реконструкції, ремонтів та експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування, затвердженої наказом Міністерства інфраструктури України 07 жовтня 2022 року № 753, Київ, 2022. 95 с. (Інформація та документація). (дата звернення: 03.10.2025).
4. Закон України «Про публічні закупівлі» // База даних законодавство України / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>. (дата звернення: 03.10.2025).
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2005 № 668 «Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві» // База даних законодавство України / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF.#Text> (дата звернення: 03.10.2025).
6. URL: <https://www.bls.gov/ppi/publications/price-adjustment-guide-for-contracting-parties.htm> (дата звернення: 03.10.2025).
7. URL: https://rosap.ntl.bts.gov/view/dot/25973/dot_25973_DS1.pdf (дата звернення: 03.10.2025).
8. URL: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/62F0014M2022012> (дата звернення: 03.10.2025).
9. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/25410/chapter/3> (дата звернення: 03.10.2025).
10. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmtreasy/1146/1146vw28.htm> (дата звернення: 03.10.2025).
11. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cost-plus_contract (дата звернення: 03.10.2025).
12. URL: <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/constructing-low-carbon-economy-geopolitical-challenges-australias-construction> (дата звернення: 03.10.2025).
13. URL: <https://cms.law/en/media/international/files/publications/guides/cms-guide-to-contract-alliancing-in-construction> (дата звернення: 03.10.2025).
14. URL: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-on-price-increases-in-commercial-contracts/china> (дата звернення: 03.10.2025).
15. ДСТУ 8747:2017 «Автомобільні дороги. Види та переліки робіт з ремонтів та експлуатаційного утримання», прийнято та надано чинності наказом Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») від 20 грудня 2017 року № 434 з 2020.01.01, Київ, 2017. 11 с. (Інформація та документація).
16. Порядок здійснення контролю якості утримання та ремонту автомобільних доріг, Київ 2007, 8 с. (Інформація та документація).
17. URL: <https://prices.restoration.gov.ua/sum/> (дата звернення: 03.10.2025).
18. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/buildprice/> (дата звернення: 03.10.2025).

References

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy // Baza danykh zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].

2. Pravyla vyznachennia vartosti budivnytstva, rekonstruktsii, remontu ta utrymannia avtomobilnykh dorih zahalnoho korystuvannia, zatverdzhenykh nakazom Ministerstva rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy vid 02.05.2022 No. 273, zareiestrovanykh v Ministerstvi yustytzii Ukrainy 17 travnia 2022 r. za No. 527/37863. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0527-22#Text> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
3. Metodyky vyznachennia vartosti dorozhnykh robot ta posluh shchodo vyznachennia vartosti novoho budivnytstva, rekonstruktsii, remontiv ta ekspluatatsiinoho utrymannia avtomobilnykh dorih zahalnoho korystuvannia (Rules for determining the cost of construction, reconstruction, repair and maintenance of public roads, approved by Order of the Ministry of Development of Communities, Territories and Infrastructure of Ukraine), zatverdzhenoï nakazom Ministerstva infrastruktury Ukrainy 07 zhovtnia 2022 roku No. 753, Kyiv, 2022. 95 p. (Informatsiia ta dokumentatsiia) (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro publichni zakupivli» // Baza danykh zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.08.2005 № 668 «Pro zatverdzhennia Zahalnykh umov ukladennia ta vykonannia dohovoriv pidriadu v kapitalnomu budivnytstvi» // Baza danykh zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668-2005-%D0%BF.#Text> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
6. URL: <https://www.bls.gov/ppi/publications/price-adjustment-guide-for-contracting-parties.htm> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
7. URL: https://rosap.ntl.bts.gov/view/dot/25973/dot_25973_DS1.pdf (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
8. URL: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/en/catalogue/62F0014M2022012> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
9. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/25410/chapter/3> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
10. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmtreasy/1146/1146vw28.htm> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
11. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cost-plus_contract (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
12. URL: <https://www.whitecase.com/insight-our-thinking/constructing-low-carbon-economy-geopolitical-challenges-australias-construction> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
13. URL: <https://cms.law/en/media/international/files/publications/guides/cms-guide-to-contract-alliancing-in-construction> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
14. URL: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-on-price-increases-in-commercial-contracts/china> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
15. DSTU 8747:2017 «Avtomobilni dorhy. Vydy ta pereliky robot z remontiv ta ekspluatatsiinoho utrymannia» (Motorways. Types and lists of repair and maintenance works,), pryiniato ta nadano chynnosti nakazom Derzhavnoho pidpriemstva «Ukrainskyi naukovo-doslidnyi i navchalnyi tsentr problem standartyzatsii, sertyfikatsii ta yakosti» (DP «UkrNDNTs») vid 20 hrudnia 2017 roku No. 434 z 2020.01.01, Kyiv, 2017. 11 p. (Informatsiia ta dokumentatsiia) [in Ukrainian].
16. Poriadok zdiisnennia kontroliu yakosti utrymannia ta remontu avtomobilnykh dorih (Procedure for quality control of maintenance and repair of motorways), Kyiv 2007, 8 p. (Informatsiia ta dokumentatsiia) [in Ukrainian].
17. URL: <https://prices.restoration.gov.ua/sum/> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].
18. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/buildprice/> (data zvernennia: 03.10.2025) [in Ukrainian].

Artem Bezuglyi, Ph.D., Associate Professor, <https://orcid.org/0000-0003-3883-7968>

Bibyk Yuliya, Ph.D., <https://orcid.org/0000-0002-7197-8909>

Ihor Hresko, <https://orcid.org/0000-0002-7175-7436>

Natalia Mudrychenko, <https://orcid.org/0000-0002-9423-5518>

State Enterprise «National Institute for Development Infrastructurt» (SE «NIDI»), Kyiv, Ukraine

JUSTIFICATION OF THE FEASIBILITY OF APPLYING A DYNAMIC CONTRACT PRICE WHEN PERFORMING WORK ON THE OPERATIONAL MAINTENANCE OF PUBLIC ROADS USE

Abstract

Introduction. Operational maintenance of highways — is a set of measures aimed at preserving road infrastructure and ensuring continuous traffic. From an economic point of view, this is a basic type of service, according to which current costs for maintaining the functionality of the road network are formed, resource savings are ensured and future long-term costs associated with major repairs of the road are reduced.

The dynamic contract price for the operational maintenance of highways is a promising tool that will contribute to adaptation to the realities of the modern economy and ensure the effective use of funds. However, its implementation requires clear regulations, transparency of processes, improvement of the regulatory framework, development of project monitoring and management technologies.

If it is impossible to finally establish the type of contract price during the conclusion of the contract due to uncertainty of costs or other circumstances, the parties to the contract determine the type of dynamic contract price, as well as the procedure for its adjustment during the performance of road works or services. Therefore, the dynamic contract price — is an estimate to be specified in the event of a change in the current prices for resources taken into account in the contract price, as well as for other reasons determined by the terms of the contract.

Therefore, the use of a dynamic contractual price when concluding contracts for the operational maintenance of public highways will increase economic efficiency, since: costs are subject to clarification in accordance with fluctuations in prices for material, technical and labor resources, etc.; risks for contractors will be reduced, which will positively affect competition and the quality of services; at the same time, state funds will be used more rationally.

Thus, the dynamic type of contractual price offers a more flexible model for determining the cost of works and services, and carrying out mutual settlements, which helps to reduce risks for contractors and customers, ensures a fairer distribution of financial obligations in the event of fluctuations in market prices, and also forms conditions for rational use of public funds and increasing the economic efficiency of public investments.

Issues. The following scientists Ilyash S. I., Kanin O. P., Lipskyi G. E., Pechonchyk T. I., Prusenko E. D., Stasyuk B. O., Tsinka A. O. and others investigated the problems of determining the cost of works on the operational maintenance of public highways, as well as a significant contribution to the development of theoretical and practical foundations, solving various issues with the development of the road management system and transport infrastructure of Ukraine.

The issue of correctly determining the cost of works and services at all stages of the investment process becomes especially relevant in the conditions of the already difficult economic situation that has developed in the country against the background of hostilities on the part of the Russian Federation, as well as the limited level of financing that exists today, since it is impossible to ensure full proper financing of infrastructure restoration services in the areas under which the functions of the customer of works on the operational maintenance of public highways are assigned.

According to the results of the analysis of public procurement through the Prozorro electronic procurement system, it can be seen that the vast majority of contracts for the operational maintenance of public highways are concluded for a period of 3 years. During this period, there may be an unpredictable increase in

the cost of material, technical and labor resources, which may be reflected in the inability of the contractor to perform both certain types of work and work in general at a firm contractual price. This can have a negative impact on ensuring continuous, safe and convenient movement.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the expediency of applying a dynamic contractual price when concluding contracts for the operational maintenance of public highways, which will create prerequisites for making changes to the relevant regulatory documents, as well as contribute to a more rational and effective use of budget funds.

Materials and methods. During this study, an analysis of normative legal acts and normative documents regulating the procedure for applying the contract price in the performance of road works and services was carried out, as well as an analysis of world experience in the implementation of contracts under the terms of the dynamic contract price was carried out.

Results. In the course of the conducted research, the expediency of using a dynamic contract price in the performance of works on the operational maintenance of public highways was analyzed. Taking into account the practice of performing these works in the leading countries of the world, as well as the analysis of normative legal acts and documents, conclusions were drawn and proposals were prepared for the application of a dynamic contractual price when concluding contracts for the operational maintenance of public highways.

Conclusions. Therefore, the implementation of changes related to the application of a dynamic contract price will be an important step on the way to improving pricing mechanisms, the main result of which is a flexible system of mutual settlements for completed works or services.

Keywords: road, operational maintenance, dynamic contractual price, contractual relations.